

OTKA NI 61486 - Kamarai autonómiák Magyarországon és az Európai Unióban 1990–2004

Szakmai záróbeszámoló kutatócsoportunk 2006-2008 közötti működéséről

Az OTKA által a tudományos iskolák programjának keretében támogatott „Kamarai autonómiák Magyarországon és az Európai Unióban 1990–2004” című kutatási projektünk 2006 áprilisában indult. Csoportunk két főállású kutatója, Strausz Péter és Zachar Péter Krisztián – Gergely Jenő professzor, tudományos iskolavezető irányításával – először az 1990-től kialakuló magyarországi kamarákkal kapcsolatos szakirodalmat gyűjtötte össze. E munka során munkatársaink feltérképezték az Országos Széchényi Könyvtárban, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban, az Országgyűlési Könyvtárban illetve az Egyetemi Könyvtárban fellelhető könyvészeti anyagot. Ezzel párhuzamosan elkezdődött a kamarákról intézkedő törvények és rendeletek összegyűjtése is, mely során nemcsak az írott, de a gyorsabban és könnyebben kezelhető internetes forrásokat is számba vettük.

Mindemellett természetesen az összegyűjtött szakmunkák illetve a törvényi háttér feldolgozása is megindult s 2006 novemberére szinte teljesen be is fejeződött. Következő lépésként pedig sor került a nagyobb hazai kamarák vezetésével való kapcsolatfelvételre. A kamarai vezetők nagyon hasznosnak tartották kutatócsoportunk témaválasztását és felajánlották segítségüket további munkánkhoz, melyet később számos alkalommal igénybe is vettünk. Ez többek között interjúk készítésével, illetve a feltárt tudományos eredmények ellenőrzésével történt.

A nemzetközi tudományos kapcsolatok kialakítása érdekében kutatóink először 2006 novemberében vettek részt külföldi kutatóúton. A kiküldetés célja kettős volt: egyfelől feltérképezni és amennyiben ez lehetséges, feldolgozni az osztrák fővárosi közkönyvtáraiban rendelkezésre álló szakirodalmat az osztrák, illetve az egyéb nyugat-európai, valamint az uniós szinten működő kamarai autonómiák tárgykörében; másfelől pedig felvenni a kapcsolatot az osztrák kamarai vezetés azon szintjével, mely továbbvezető, tudásunkat elmélyítő információkat bocsáthat rendelkezésünkre az osztrák kamarai rendszer működésével kapcsolatban. Mindkét célt a vártnál nagyobb sikerrel tudtuk megvalósítani.

A rendelkezésre álló egy hét leforgása alatt sor került bemutatkozó beszélgetésekre a Bécsi Gazdasági Kamara (Mag. Peter Luckschander Präsidialabteilung), az Osztrák Gazdasági Kamara (Generalsekretärin Mag. Anna Maria Hochhauser és Dr. Ulrich E. Zellenberg Abteilung Recht und Organe), a Bécsi Mezőgazdasági Kamara (OLR FL Rosemarie Wallner), az Osztrák Mezőgazdasági Kamara (Generalsekretär Dr. Karl Guschlbauer) és az Osztrák Ügyvédi Kamara (Generalsekretär Dr. Alexander Christian) főtítkáiraival, illetve osztályvezetőivel. Az összes felkeresett vezető rendkívül segítőkészen és pozitívan viszonyult a kutatás témájához és az azonnali segítségnyújtás mellett ígéretet tett további szakmai anyagok rendelkezésünkre bocsátására is, mellyel a kutatást lezáró összegzés szakmaisága nagymértékben biztosítható volt. Különösen szoros munkakapcsolatot sikerült kialakítani az országos hatáskörű Osztrák Gazdasági Kamarával, amely 2007 nyarán hivatalos nyilatkozatban fejezte ki együttműködési szándékát, emellett közvetítő szerepet is vállalt csoportunk valamint más nyugat-európai érdekképviseletek, illetve tudományos intézetek között.

Hasonló jellegű kapcsolatfelvételre került sor 2007-ben a Halléban működő, a német és európai kamarai autonómiákkal foglalkozó Kamarajogi Intézettel, az Institut für Kammerrecht is, amelynek elnökénél, Winfried Kluth tanszékvezető professzornál kollégáink németországi tanulmányútjuk során látogatást tettek. Ugyancsak sikerült kapcsolatba lépni a Hallei Kézműves Kamara helyettes ügyvezetőjével (Dr. Dirk Neumann), a Hallei Kereskedelmi és Iparkamara igazgatójával (Dr. Peter Heimann), valamint a

Kamarajogi Intézet jogtanácsosával (Dr. Wolfgang Breidenbach). A kialakult szívélyes viszonyoknak köszönhetően számos mindennapi tapasztalat, működési alapelv és ezen túlmenően új tudományos eredmény, valamint szakmunka vált csoportunk számára hozzáférhetővé.

A német nyelvterületen végzett tudományos munka mellett egyhetes londoni kutatóútra is sor került, mely kimondottan tudományos jellegű volt: a kint-tartózkodás ideje alatt összegyűjtöttük és feldolgoztuk a British Library hatalmas mennyiségű, angolszász és európai kamarai autonómiákra vonatkozó angol nyelvű könyv- és egyéb kiadványanyagát. E munka eredményeképpen többszáz oldalnyi fénymásolat készült, mely igen hasznosnak bizonyult a projektünk végére tervezett monografikus munkánk elkészítésekor, az európai kamarai rendszerek összehasonlító elemzésekor.

Tudományos iskolánk bővítése, „több generációssá” tétele érdekében 2006. szeptember elején pályázatot írtunk ki egyetemi alapképzéses illetve doktorandusz hallgatók részére. A pályázóknak a magyar és uniós kamarai struktúra és működés tárgykörén belül szabadon választható témában kellett tanulmányt készíteniük. A pályázat nyertese, Mészáros Tamás elsőéves doktorandusz pénzjutalomban részesült valamint alkalmat nyílt 2007. márciusi konferenciánkon előadóként részt venni. Emellett bővült kutatócsoportunk is, egy alapképzős egyetemi hallgató és egy további részmunkaidős kutató alkalmazására is sor került.

Kollégáink a pályázat időtartama alatt minden félévben szemináriumokat tartottak a témakörben („*Kamarai autonómiák Magyarországon és az Európai Unióban*”, „*Testületi autonómiák a 20. századi Magyarországon*”, „*Érdekérvényesítés és érdekképviselet Magyarországon*”, „*Köztestületek és érdekérvényesítés a 20. századi Magyarországon*”, „*Kamarai autonómiák a két világháború közötti Magyarországon*”, „*Területi és testületi autonómiák Magyarországon 1848-1918*”) az ELTE Bölcsészettudományi Karán.

Kutatócsoportunk 2007 márciusában, befogadó-intézménye, a Magyar Mezőgazdasági Múzeum hathatós közreműködésével, Horváth Ildikó és Tornyai Anna szervezésében, Fehér György főigazgató, valamint Gergely Jenő témavezető elnöklésével nemzetközi konferenciát tartott, ahol nemcsak munkatársaink, hanem a magyar és nemzetközi kamarai és tudományos élet meghatározó személyiségei is részt vettek. Rendkívüli eredménynek tekintettük, hogy az előadóként megjelent kamarai vezetők mélyreható, gyakorlati tapasztalatokat és a kamarai működés mindennapjairól készült elemzéseket tártak a hallgatók elé. A rendezvényen elhangzott előadások szerkesztett, lábjegyzetelt változatát tanulmánykötetben kiadtuk. „*A kamarai tevékenység Magyarországon és az Európai Unióban*” című, Gergely Jenő főszerkesztésében, a munkacsoport kutatói által szerkesztett tanulmánykötetben összesen 9 tanulmány, 3 forráspublikáció és egy kerekasztal-beszélgetés lejegyzett szövege, valamint ezek angol és német nyelvű összefoglalása kapott helyet. Rigó Balázs egyetemi hallgató részletes konferencia-beszámolót készített a rendezvényről, mely a Grotius folyóirat elektronikus változatában látott napvilágot.

Két főfoglalkozású kutatónk emellett további konferencia-előadásokon is szerepelt kamarákkal kapcsolatos témával, s a kapcsolódó tanulmányok minden alkalommal nyomtatásban is napvilágot láttak. Strausz Péter a 2006. júniusi Pannon Gazdaságtudományi Konferencián adott elő, tanulmánya („*A Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara szerepe a visszacsatolt területek gazdasági integrációjában 1938-1942*”) a Tudás és versenyképesség pannon szemmel című tanulmánykötetben jelent meg (Veszprém, 2006, I. k. 261-266.o.). Ugyanő az ELTE Történelemtudományok Doktori Iskolájának 2006. novemberi konferenciáján „*A Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara szervezete és működése a két világháború között*” címmel tartott előadást, mely „*A múlt feltárása előítéletek nélkül*” című tanulmánykötetben jelent meg (ELTE, Budapest, 2006. 157-174.o.). Strausz Péter 2007-ben szintén az ELTE konferenciáján szerepelt „*Hivatásrendi kamarák a két világháború közötti Magyarországon*” című előadásával, mely az „*Ahogy mi látjuk*” című tanulmánykötetben

jelent meg (ELTE, Budapest, 2007. 181-196.o.). Zachar Péter Krisztián tollából született a KÚT című folyóiratban megjelent „Az osztrák gazdasági kamarák hivatal- és autonómia-története” tanulmány (KÚT 2006/2-3. 115-137.o.). Ugyanő a 2006. áprilisi Komáromban megrendezett tudományos konferencián „A civil érdekérvényesítés lehetőségei az Európai Unióban” címmel tartott előadást, mely a „Megújulási válság és leküzdésének lehetőségei Európában” címet viselő konferencia-kötetben jelent meg (Komárom, 2006. I. k. 88-95.o.). Zachar Péter Krisztián emellett a Pannon Gazdaságtudományi Konferencián adott elő, tanulmánya („A Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara és a kereskedelemfejlesztés a Budapesti Nemzetközi Vásár tükrében”) a Tudás és versenyképesség pannon szemmel című tanulmánykötetben jelent meg (Veszprém, 2006, I. k. 267-273.o.).

A tudományos ismeretterjesztés jegyében került sor Strausz Péter azon előadására, amely 2007 szeptemberében Tatán a „Civil Napok”-rendezvénysorozat keretén belül a magyar és európai kamarákkal foglalkozott. Munkatársaink emellett televíziós interjúban is beszámoltak tudományos eredményeinkről.

A kétéves kutatómunka végeredményeként jelent meg a „Gazdasági és szakmai kamarák Magyarországon és az Európai Unióban” címet viselő, több mint háromszáz oldalas záró monográfiánk, amely úttörő jellegűnek számít nem csupán a magyar, de az európai tudományos életben is. Nem született ugyanis eddig olyan munka, amely átfogóan foglalkozna a magyar és európai kamarai autonómiák történetével, szervezeti-működésbeli jellemzőivel valamint jelenbeli feladataival és kihívásaival, illetve a közösségi szintű nem-kormányzati (civil) érdekérvényesítés helyzetével egyaránt. Számos olyan következtetést és megállapítást sikerült e mű lapjain papírra vetni, melyek azon túl, hogy tudományos újdonságnak számítanak, messze túlmutatnak a kamarák témakörén, és az egész magyar illetve európai társadalom számára aktuális és fontos kérdéseket érintenek. A tudományos mű használhatóságát növeli, hogy igen terjedelmes angol és német nyelvű rezümét tartalmaz, illetve CD-ROM változatban is napvilágot látott. E munkával egyidőben pedig megjelentettünk egy másik, „Kamarák a két világháború között Magyarországon” című, kétszáz oldalas monográfiát is (szintén terjedelmes idegen nyelvű összefoglalókkal), amely a modern magyar kamarák elődjével, a két világháború közötti törvényes érdekképviselőkkel foglalkozik. Mindezzel együtt kutatásunk során két terjedelmes monográfia, egy CD-kiadvány és egy konferenciakötet jelent meg, s a könyvek mellett összesen tizenhat tanulmány látott napvilágot.

Örülünk annak, hogy az eddigi visszajelzések alapján úgy tűnik, kutatási eredményeinket nemcsak a magyar és nemzetközi tudományos élet, de a kamarai-érdekképviselési szféra szereplői is hasznosíthatják. Erőfeszítéseink eredményeképp tisztán lehet ugyanis látni abban, milyen előtörténete és jelenbeli gyakorlata van a civil jellegű szakmai-gazdasági érdekérvényesítő munkának Nyugat-Európában, ezáltal pedig hazánkban magyar nyelven is hozzáférhetővé váltak olyan minták, melyeket az itthoni, nem-kormányzati szervezetek is haszonnal alkalmazhatnak érdekvédő-érdekképviselési tevékenységük során. Különösen hasznos volt az osztrák társadalmi modell, az úgy nevezett „Kammerstaat” („kamarai állam”) bemutatása, amelynek európai elfogadottságát jelzi, hogy bizonyos területeken maga az Európai Unió is átvette annak legfontosabb elemeit.

A hasznosítást segíti szintén a felsőoktatásba bevitt új tartalmak megjelenítése. A kutatócsoport által lefektetett jogi, fogalmi, történelmi alapok új ismeretanyagokkal bővíthetik az egyetemi hallgatók tudását, az elkészült monográfiák és tanulmánykötet tansegédletként is alkalmazhatók. Ezek révén sikerült tisztázni az érdekképviselés és érdekérvényesítés jogi alapjait, a civil önszerveződések és az állami közigazgatás szintjei között mozgó közvetítő-szervezetek történelmi előzményeit és jelenlegi funkcióját, kihívásait. Mindezt pedig nem csak behatárolt hazai keretek között, hanem széles európai kitekintéssel, az Európai Unió

inercia-rendszerébe ágyazva. Ezt jól szemléltetik a kutatóink által immár rendszerességgel tartott egyetemi kurzusok is.

A projekt alatt kialakított nemzetközi tudományos kapcsolatok máig igen elevenek, külföldi partnereinkkel számos határon átívelő együttműködés áll jelenleg előkészítés alatt. Tudományos iskolánk további működését, illetve az annak égisze alatt megindult kutatói életpályák továbbvitelét nagyban segíti, hogy az OTKA támogatásra érdemesnek ítélte következő pályázatunkat, amely eddigi eredményeinkre támaszkodva a magyar és európai civil érdekvédő-érdekképviseleti munka egészének feltáró-elemző vizsgálatát tűzte ki célul.

A fentiekben összefoglaltakra hivatkozva valamint a pályázat időtartama alatt nyújtott anyagi és erkölcsi támogatást hálásan megköszönve tisztelettel kérjük szakmai záróbeszámolónk elfogadását.

Budapest, 2008. június 19.

Gergely Jenő DSc.
a kutatás vezetője